

XV. ve XVI. YÜZYILDA YAŞAMIŞ MANİSALI DİVAN ŞAİRLERİ

Sadık ERDEM*

Özet: XV. ve XVI. yüzyılda Manisa'da yetişen 22 divan şairinin hayatı, edebî şahsiyeti, eserleri hakkında kaynaklara müracaat edilerek bilgi verildi. Şiirlerinden örnekler sunuldu. XVII.-XIX. yüzyıllarda Manisa'da yetişen divan şairleri de ayrı bir makalede incelenecektir.

Anahtar kelimeler: Manisa, Gülşenî-i Saruhânî, Yiğitbaşı Şeyh Ahmed Şemseddin Efendi, Serîrî, Keşfî Çelebi, Ferruhî, İbn-i İsa, Senâî Çelebi, Leâlî, Fehmî Çelebi, Celîlî, Derûnî, Makâlî Hamamcı-zâde Mehmed, Makâlî Mustafa Beğ, Nâmî, Münşî, Nevâlî, Füsûnî Çelebi, Şühûdî Çelebi, Memî Cân, Câmî Çelebi, Fenâyî Çelebi, Ginâyî.

Summary: Divan poets who had lived in Manisa in XV th and XVI th century. The life littretural personality and papers swich was investigad by sources, of 22 divan poets, who had lived in XV th and XVI th century in Manisa. Some examples of poems were given. Divan poets who lived in XVII-XIX century in Manisa will be presend in separate paper.

Keywords: Manisa, Gülşenî-i Saruhânî, Yiğitbaşı Şeyh Ahmed Şemseddin Efendi, Serîrî, Keşfî Çelebi, Ferruhî, İbn-i İsa, Senâî Çelebi, Leâlî, Fehmî Çelebi, Celîlî, Derûnî, Makâlî Hamamcı-zâde Mehmed, Makâlî Mustafa Beğ, Nâmî, Münşî, Nevâlî, Füsûnî Çelebi, Şühûdî Çelebi, Memî Cân, Câmî Çelebi, Fenâyî Çelebi, Ginâyî.

Manisa, 813/1410 yılında Osmanlıların eline geçti. Saruhan sancağı adı altında, Anadolu beylerbeyliğine bağlandı. 1922'de bağımsız sancak ve 1923'te vilâyet oldu. 1927'de Saruhan vilâyetinin adı, Manisa vilâyeti olarak değiştirildi. İkinci Murad döneminden (824-848/1421-1444) Üçüncü Mehmed dönemine (1003-1012/1595-1603) kadar Saruhan sancağı (Manisa) şehzadelere has olarak tevcih edildi. Manisa, uzun süre bir beylik ve şehzadeler sancağı merkezi olduğundan, halkının görgü ve bilgisi arttı, burada birçok bilgin ve şair yetişti. Bu makalede, XV. ve XVI. yüzyılda Manisa'da yetişen divan şairlerinin hayatları, edebî şahsiyetleri, eserleri hakkında bilgi verilip, şiirlerinden örnekler sunuldu. XVII.-XIX. yüzyıllarda Manisa'da yetişen divan şairleri de ayrı bir makalede incelenecektir.

GÜLŞENÎ-İ SARUHÂNÎ (XV. YÜZYIL)

Gülşenî, çocukluk yıllarını Şirvan'da geçirdikten sonra Fatih Sultan Mehmed'in şehzadeliği döneminde Saruhan'a geldi ve onun koruması altına girdi. Bundan dolayı "Saruhânî" diye anıldı. Teslim ve tevekkül ile tasavvuf yolunu tutup, bütün işlerini Allah'a havale ederek münzevî bir ömür sürdü.¹

Eserleri:

1. Dîvân: Farsça'dır. Kaside, gazel ve rubaîlerden oluşur. Kasidelerini biri dışında Fatih Sultan Mehmed ve Sultan İkinci Bayezid için yazmıştır. Bilinen tek nüshası, Bayezid Devlet Ktp. Nu.: 5280'de kayıtlıdır.

2. Râz-nâme: Türkçe mesnevîdir. 864/1459'da tamamlanıp Fatih Sultan Mehmed'e ithaf edilmiştir. "fâilâtün fâilâtün fâilün" vezninde yazılmıştır. Eserde ahlâkî ve tasavvufî konular işlenmiş, öğütler verilmiştir. Râz-nâme'de Attâr'ın Mantukî't-tayr ve Pend-nâme adlı eserlerinin etkisi görülür. Ayrıca Sa'dî'nin Bostân'ından da birkaç hikâyenin manzum çevirisi vardır. Yazma nüshaları, Millet Ktp. Ali Emîrî Manzum Nu.: 932, 859; Yapı Kredi Bankası Sermet Çifter Ktp. Nu.: 15823'tedir.

Şiirlerinden:

fâilâtün fâilâtün fâilün

- 1 Hamd-i pâk ol pâke cân-ı pâkden
K'âdem itdi kudretiyle hâkden
- 2 Âfitâb-ı rûha ol virür ziyâ
Şem'-i akl andan bulur nûr u safâ
- 3 Hikmetiyle nutfeden ol cân ider
Âfitâbı zerrede pinhân ider
- 4 Bahr-i feyzinden dü-âlem katredür
Mihr-i cûdından dil ü cân zerredür

¹ Rıdvan Canım, Latîfî Tezkiretü's-şuarâ ve Tabsiratü'n-nuzamâ (İnceleme-Metin), Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2000, s. 465-466; Nâil Tuman, Tuhe-i Nâilî, Ankara Bizim Büro Yayınları, 2001, c. II, s. 858; Bursalı Mehmed Tâhir, Osmânî Müellifleri, İstanbul Matbaa-i Âmire, 1333, c. II, s. 388-389; "Gülşenî, Saruhânî", Türk Ansiklopedisi, Ankara Millî Eğitim Basımevi, 1970, c. XVIII, s. 154; "Gülşenî, Saruhânî", İslâm Ansiklopedisi, Millî Eğitim Bakanlığı Yayını, İstanbul Millî Eğitim Basımevi, 1945, c. IV, s. 835; "Gülşenî Saruhânî", Meydan-Larousse Büyük Lûgat ve Ansiklopedi, İstanbul, 1981, c. V, s. 421-422; Hasan Aksoy, "Gülşenî-i Saruhânî", İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayını, İstanbul, 1996, c. XIV, s. 256; "Gülşenî (Saruhanlı)", Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1979, c. III, s. 399; Mustafa İsen, Künhü'l-ahbâr'ın Tezkire Kısmı, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara, 1994, s. 142; Tahsin Yazıcı, "Gülşenî, Eserleri ve Fatih ve II. Bayezid Hakkındaki Kasideleri", Fatih ve İstanbul, İstanbul, 1954, c. II/7-12, s. 82-139.

SADIK ERDEM

- 5 Bâni-i bünyâd-ı sakf-ı bî-sütûn
Nakş-bend-i tâk-ı çarh-ı nîl-gûn
- 6 Çarha seyr ü kutba andandur nebât
Akl u nefis ü rûha ol virür hayât
- 7 Aklun ol aklı vü cânun cânıdur
Cüz' ü külli zâtınun bürhânıdur
- 8 Hikmeti mecmû-ı fi'lün fâili
Kudreti mecmû-ı şey'ün şâmili
- 9 Hiç akl-ı hurde-bîn ü nükte-dân
Küh-i zâtından anun virmez nişân
- 10 Âfitâb-ı zât-ı pâkinden yakîn
Dîde-i akl olmamışdur zerre-bîn
- 11 Dâl verd-i hikmetine kâf u nûn
K'andan oldu nakş-ı bîrûn u derûn
- 12 İrdi her mevcûda elinden vücûd
Zü'l-minen bî-minnet eyler feyz-i cûd
- 13 Evveli her evvelün bî-ibtidâ
Âhiri her âhirün bî-intihâ
- 14 Pâdişâh oldur ki bâkî izzeti
Hem muizz ü hem müzill yoh zilleti
- 15 Hâk-i dergâhı selâtn-i zamân
Halkasıdur bâbınun heft-âsümân
- 16 Gâh virür tâc u taht u mâl ü câh
Gâh eyler mâhî mâr u câyı câh
- 17 Hâkim oldurur ki hükmidür revân
Mâni' olmaz emrine kevn ü mekân
- 18 Oldı vâsfında zebân-ı akl lâl
Lâkin andan bir nişân virmek muhâl
fâilâtün fâilâtün fâilün
- 1 Gel vücûdun mülki elden çıkmadan
Devr-i eyyâm ol hisârı yıkmadan
- 2 Hubb-i dünyâyı zamîründen gider
Tâ ki cân mülkinden alasin haber
- 3 Sûret ü ma'nâ ikisi yâr iken
İki âlem de elünde var iken

- 4 Nûr u zulmetden yağurmuşlar seni
Cânunı nûr anla vü zulmet teni
- 5 Ten murâdı yimek içmek mülk ü mâl
Cân temennâsı cemâl-i zü'l-celâl
- 6 Lâ-cerem ednâ yeri ednâ sever
Ya'ni ten dünyâ vü cân Mevlâ sever
- 7 Âriyet tondur beş on günlük tenün
Besle cânı âriyet nendür senün
- 8 Âlemün maksûdı sensin cânı sen
Hayf ola kim olasın şâgird-i ten
- 9 Mecmau'l-bahreyn özündür aç gözün
Câm-ı Cemsin hîçe satma kendüzün

İki kafiyeli matla':

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün
Olalı ey mâh gamzen tûrine Behrâm râm
Râst-ı uşşâka kemân-ebrûn ider in'âm-ı âm

YİĞİTBAŞI, ŞEYH AHMED ŞEMSEDDİN EFENDİ (839-910/1435-1504)²

839/1435'te Akhisar'a bağlı Gölarmara (Marmaracık, Marmara)'da doğdu. Babası, Halvetî Şeyhi İsâ Halife'dir. Çeşitli bilimler öğrendi. Uşak'ın Kabaklı köyünde kabri bulunan Halvetî şeyhlerinden Alâeddîn-i Uşşâkî'den tasavvuf dersi aldı. Manisa'ya geri döndü. İstanbul'daki şeyhler arasında meydana gelen bir uzlaşmazlığın çözümü için görevlendirildi. Bu görevinde görülen manevî olgunluğundan dolayı "Yiğitbaşı" lâkabı verildi. Alâeddîn-i Uşşâkî'nin ölümünden sonra şeyh oldu. Manisa camilerinde ve Seyyid Hoca Mahallesi'ndeki türbesinin yanında bulunan tekkesinde irşad (doğru yolu gösterme) görevi yaptı. 910/1504'te

² Süleyman Uludağ, "Ahmed Şemseddin, Yiğitbaşı", İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayını, İstanbul, 1989, c. II, s. 135-136; Harîrî-zâde Kemâleddîn, Tıbyânü vesâilî'l-hakâik fi-beyânî selâsili't-tarâik, Süleymaniye Kütüphanesi Fatih Nu.: 430, c. I, vr. 53a-65b; Hüseyin Vassâf, Sefîne-i Evliyâ-yı Ebrâr, Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar Nu.: 2308, c. IV, s. 156-157; Mehmed Sâmi, Esmâr-ı Esrâr, İstanbul, 1316, s. 35; Mehmet Akkuş, "Yiğitbaşı Veli Ahmed Şemseddin-i Marmaravî'nin Hayatı ve Eserleri, İlim ve Sanat, sy. 21-22, İstanbul, 1988, s. 29-33, 60-63; "Yiğitbaşı Veli, Ahmed Şemseddin", Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1998, c. VIII, s. 599-600; Sâdık Vicdânî, Tarikatlar ve Silsileleri (Tomar-ı Turuk-ı Aliyye), Yayına Hazırlayan: İrfan Gündüz, Enderun Yayınları, İstanbul, 1995, s. 232-233; "Ahmed Şemseddin Efendi", Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1977, c. I, s. 75-76; Tuman, Tuhfe-i Nâilî, c. I, s. 9; Bursalı Mehmed Tâhir, Osmânî Müellifleri, c. I, s. 197-198.

vefat etti. Yiğitbaşı'nın mensup olduğu Halvetiyye tarikatının koluna, ismine nisbetle "Ahmediyye" denildi. Ahmediyye kolu da, Ramazâniyye, Sinâniyye, Uşşâkiyye ve Mısıriyye kollarına ayrıldı.

Eserleri:

1. Risâle-i Tevhîd: Yazma nüshaları, Yapı Kredi Bankası Sermet Çifter Ktp. Nu.: 180; Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud Efendi Nu.: 438; Süleymaniye Ktp. Lâleli Nu.: 1371; Millet Ktp. Ali Emîrî Şer'îye Nu.: 1343; Millet Ktp. Ali Emîrî Şer'îye Nu.:1335; Süleymaniye Ktp. Yazma Bağışlar Nu.: 4326/6; Süleymaniye Ktp. Yazma Bağışlar Nu.: 4022/3; İstanbul Atatürk Ktp. Osman Ergin Yazmaları Nu.: 1271/1; İstanbul Atatürk Ktp. Osman Ergin Yazmaları Nu.: 153; Beyazıt Devlet Ktp. Veliyyüddin Efendi Nu.: 2892; Beyazıt Devlet Ktp. Veliyyüddin Efendi Nu.: 1805; Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Ktp.'ndedir.

2. Ravzatü'l-vâsılîn: Yazma nüshaları, Süleymaniye Ktp. Es'ad Efendi Nu.: 1447; Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud Efendi Nu.: 2628, 2645/1; İstanbul Üniversitesi Ktp. TY Nu.: 9774/4, 317/1; Süleymaniye Ktp. Yazma Bağışlar Nu.: 4326/2; Süleymaniye Ktp. Yazma Bağışlar Nu.: 4022/6; Beyazıt Devlet Ktp. Veliyyüddin Efendi Nu.: 2892; Beyazıt Devlet Ktp. Veliyyüddin Efendi Nu.: 1805; Millet Ktp. Ali Emîrî Şer'îye Nu.:1359; Millet Ktp. Ali Emîrî Şer'îye Nu.: 1335; Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Ktp. Yazmalar Nu.: 115; Vahit Paşa Ktp. Nu.: 384; Millet Ktp. Ali Emîrî Şer'îye Nu.: 1343; İstanbul Atatürk Ktp. Osman Ergin Yazmaları Nu.: 194'tedir.

3. Mukaddimetü's-sâliha: Yazma nüshaları, Süleymaniye Ktp. Yazma Bağışlar Nu.: 4022/5; Beyazıt Devlet Ktp. Veliyyüddin Efendi Nu.: 1805; Beyazıt Devlet Ktp. Veliyyüddin Efendi Nu.: 2892; İstanbul Atatürk Ktp. Osman Ergin Yazmaları Nu.: 153; İstanbul Atatürk Ktp. Osman Ergin Yazmaları Nu.: 1271/3; İstanbul Atatürk Ktp. Osman Ergin Yazmaları Nu.: 194; Manisa İl Halk Ktp. Nu.: 1137/6; Süleymaniye Ktp. Hekimoğlu Ali Paşa Nu.: 438/10; Millet Ktp. Ali Emîrî Şer'îye Nu.: 1335; Millet Ktp. Ali Emîrî Şer'îye Nu.: 1343; Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud Efendi Nu.: 2645/3; İstanbul Üniversitesi Ktp. TY Nu.: 1886, 9774/3; Süleymaniye Ktp. Yazma Bağışlar Nu.: 4326/4'tedir.

4. Keşfü'l-esrâr: Yazma nüshaları, Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud Efendi Nu.: 2331/2, 2555/2; Nuruosmaniye Ktp. Nu.: 1793/2; İstanbul Atatürk Ktp. Osman Ergin Yazmaları Nu.: 1407; İstanbul Atatürk Ktp. Osman Ergin Yazmaları Nu.: 1271/2; İstanbul Atatürk Ktp. Osman Ergin Yazmaları Nu.: 153; Yapı Kredi Bankası Sermet Çifter Ktp. Nu.: 26; Beyazıt Devlet Ktp. Veliyyüddin Efendi Nu.: 1805; Beyazıt Devlet Ktp. Veliyyüddin Efendi Nu.: 2892; Millet Ktp. Ali Emîrî Şer'îye Nu.: 1335; İstanbul Üniversitesi Ktp. TY Nu.: 317'dedir.

5. A'mâlû't-tâlibîn: Yazma nüshası, İstanbul Atatürk Ktp. Osman Ergin Yazmaları Nu.: 153'tedir.

6. Câmîu'l-esrâr: Yazma nüshaları, İstanbul Atatürk Ktp. Osman Ergin Yazmaları Nu.: 1271/4; Vahit Paşa Ktp. Nu.: 382; Millet Ktp. Ali Emîrî Şer'îye Nu.: 1335; Millet Ktp. Ali Emîrî Şer'îye Nu.: 1343; Beyazıt Devlet Ktp. Veliyyüddin Efendi Nu.: 2892; Beyazıt Devlet Ktp. Veliyyüddin Efendi Nu.: 1805; Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud Efendi Nu.: 233/1; Süleymaniye Ktp. Hüsrev Paşa Nu.: 182/2; Süleymaniye Ktp. Dügümlü Baba Nu.: 260/2; İstanbul Üniversitesi Ktp. TY Nu.: 317, 2311'dedir.

7. Bahreynü'l-aşk: Yazma nüshası, Millet Ktp.'ndedir.

8. Ahvâlû'l-ebrâr ve'l-mukarrebîn.

9. Risâle-i Etvâr-ı Seb'a (Etvâr-nâme-i Sülûk-i Seb'a): Yazma nüshaları, Millet Ktp. Ali Emîrî Şer'îye Nu.: 1359; Süleymaniye Ktp. Yazma Bağışlar Nu.: 4326/5; Süleymaniye Ktp. Hekimoğlu Ali Paşa Nu.: 438/9; Süleymaniye Ktp. Şehid Ali Paşa Nu.: 2820/7; Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud Efendi Nu.: 2688/5'tedir.

10. Risâletü'l-hüdâ: Yazma nüshaları, Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud Efendi Nu.: 2688/6; Süleymaniye Ktp. Yazma Bağışlar Nu.: 4326/1; İstanbul Atatürk Ktp. Osman Ergin Yazmaları Nu.: 194'tedir.

11. Kenzü'l-hakâyik: Yazma nüshaları, Süleymaniye Ktp. Yazma Bağışlar Nu.: 4326/3; İstanbul Atatürk Ktp. Osman Ergin Yazmaları Nu.: 194; Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud Efendi Nu.: 2688/4'tedir.

12. Hurde-i Tarîkat: Yazma nüshaları, Süleymaniye Ktp. Hekimoğlu Ali Paşa Nu.: 438'dedir.

13. Tabakâtü'l-evliyâ: Yazma nüshası, Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud Efendi Nu.: 2645'tedir.

14. İrfânü'l-maârif: Yazma nüshası, İstanbul Üniversitesi Ktp. TY Nu.: 317/6'dadır.

15. Fütüvvet-nâme: Yazma nüshaları, Süleymaniye Ktp. Hekimoğlu Ali Paşa Nu.: 438/7; Hacı Mahmud Efendi Nu.: 2688/4'tedir.

16. Silsile-i Ehl-i Tarîkat: Yazma nüshası, Süleymaniye Ktp. Hekimoğlu Ali Paşa Nu.: 438'dedir.

17. Usûl-i Vûsûl-i İlâhiyye: Yazma nüshası, Beyazıt Devlet Ktp. Veliyyüddin Efendi Nu.: 2892'dedir.

18. Tercüme-i Risâle-i Vasiyyet: Yazma nüshası, Beyazıt Devlet Ktp. Veliyyüddin Efendi Nu.: 2892'dedir.

19. Risâle-i Ūlâ: Yazma nüshası, Süleymaniye Ktp. Yazma Bağışlar Nu.: 4022/1'dedir.

20. Risâle-i Esrâr fî-tarîkati't-tasavvuf li-ehli'llâh: Yazma nüshası, Süleymaniye Ktp. Yazma Bağışlar Nu.: 4022/4'tedir.

21. Risâle-i Emene: Yazma nüshası, Süleymaniye Ktp. Yazma Bağışlar Nu.: 4022/2'dedir.

Şiirlerinden:

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün
İbtidâ kılduk kitâba fazl-ı bi'smi'llâh ile
Zikr olınsun hem dahi tevhîd-i zâtu'llâh ile

SERİRÎ (XVI. YÜZYIL)³

Manisa'da doğdu. Sultan İkinci Bayezid'in oğlu Şehzade Korkud'un (875-917/1470-1512) terbiye edip, yetiştirdiği şairlerdendi. Şehzade Korkud'un özel haremine hizmet ederdi. Birçok bilgi elde etmiş, güzel tanbur çalar ve ince anlamlı sözler söylerdi. Şehzade Korkud'un ölümünden sonra Yavuz Sultan Selim döneminde sipahi oğlanları bölüğüne katıldı.

Murabba'
fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün
Gül-sitân-ı âlemün dâim bana pür-hârdur
Bir nefes şâd olmadum fikrüm gam-ı dil-dârdur
Gâh dehrün kahrıdır gâhî firâk-ı yârdur
Kangı birin eydeyim bin dürlü derdüm vardur

KEŞFÎ ÇELEBİ (XVI. YÜZYIL)⁴

Saruhan'da doğdu. Müderrislik yapıp emekliye ayrıldı. Halvetî tarikatına mensuptu. Yavuz Sultan Selim döneminde (918-926/1512-1520) vefat etti.

³ Sehî, Tezkire-i Sehî, İstanbul Matbaa-i Âmidî, 1325, s. 118; Günay Kut, Heşt Bihîşt Sehî Beg Tezkiresi, Harvard Üniversitesi Basımevi, 1978, s. 281-282; Tuman, Tuhfe-i Nâilî, c. I, s. 420; "Serîrî", Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1990, c. VII, s. 524.

⁴ Rıdvan Canım, Latîfî Tezkiretü'ş-şuarâ, s. 463-464; Tuman, Tuhfe-i Nâilî, c. II, s. 855; "Keşfî Çelebi (Saruhanlı)", Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1982, c. V, s. 296.

XV. ve XVI. YÜZYILDA YAŞAMIŞ MANISALI DİVAN ŞAİRLERİ

Eserleri:

1. Mevlid: Hz. Muhammed'in doğumunu anlatan manzum bir eserdir. Yazma nüshaları, Topkapı Sarayı Müzesi Ktp. E.H. Nu.: 1270, 1723; Topkapı Sarayı Müzesi Ktp. R. Nu.: 1973'tedir.

2. Dîvân: Renkli şiirleri ve güzel üslûbu vardır.

Şiirlerinden:

feilâtün feilâtün feilâtün feilün

- 1 Dil rakîb ile görüp sen sanemi âh didi
Burc-ı akrebde meded seyr ider ol mâh didi
- 2 Bâğ-ı gülşende görüp şîve-i refâtârını serv
Bir ayag üzre turup yarıcun Allâh didi
- 3 Zü'l-fekâr-ı müjeni gördi dil abdâlun olup
Pâ-bürehne baş açup derd ile yâ şâh didi
- 4 Sanemâ ahd-i visâl itmişdün kanı didüm
Hây yetmez mi görürsin beni geh gâh didi
- 5 Şimdi cân mülkine ey dil kim emîr oldu didüm
Âh u feryâd u figân itdi Hızır şâh didi
- 6 Çeşm-i Keşfiye tecellî-i cemâl eyle didüm
Gafil olma [şimdi] görünür sana nâ-gâh didi

Latîfî'nin bu gazele nazîresi:

feilâtün feilâtün feilâtün feilün

- 1 Haddün üzre hatunı gördi bu dil âh didi
Ne kara günlere kalduk meded Allâh didi
- 2 Didüm ey mâh saçundur şeb-i yeldâya bedel
Hey kaçan benzer ana ol şeb-i kûtâh didi
- 3 Gördi yolunda dizilmiş katarât-ı eşküm
Toldı sâiller ile işbu güzergâh didi
- 4 Leb-i cânâna bakup hat göricek haste gönül
Cânuma irmiş ecel n'ideyin eyvâh didi
- 5 Oldı nazmıyla Nizâmîye Latîfî akrân
İşidüp Ahmed ana sellemehü'llâh didi

FERRUHÎ, DERVÎŞ (?-944/?-1537'DEN SONRA)

Akhisar'da doğdu. Vücudu zayıf, kısa boylu, köse ve değersiz (itibarsız) bir kişiydi. Bilim ve anlayıştan nasibi yoktu. Bilimleri kavrama gücünden yoksundu.

Ancak yazılan yazıları okuyabilirdi. Kanunî Sultan Süleyman Manisa'da şehzade olarak bulunurken, mektup ve kasideler takdim ederek bağlılığını bildirmiş, yakınlık sağlamaya çalışmıştı. Şehzadenin yardımına kavuşmuş, bazı mezraa ve köylerin vakıf mütevellîliği ve kâtipliği görevi Ferruhî'ye verilmişti. Mütevellîlik ve kâtiplikle yetinerek kendi köşesine çekilmişti. Ferruhî, 942/1535 yılında hac ziyaretinden dönüşünde şehzadeye olan eski yakınlığını unutmuyup İstanbul'a gelmişti. Bu sırada Âşık Çelebi de, Ferruhî ile görüşüp, sohbet ettiğini tezkiresinde kaydetmektedir.

Ferruhî⁵, Mevlevî tarikatına mensuptu. Zaviye sahibiydi. Dönemi şairleri arasında Zâtî, Revânî ve Tâlî gibi kişilerle şiir sohbetlerinde bulunmuştu. "Pâdişâhum" diye başlayan gazelinin 5. beytinde bunu anlatır. 944/1537'de ünlü bilgili ve erdemli kişilerden Çâk-zâde Akhisar kadısı oldu. Ferruhî ile Çâk-zâde'nin araları açıldı. Her ikisinin araları düzeltilmeye çalışıldıysa da başarısız oldu. Çâk-zâde, Ferruhî'nin şeyhlik tekkesini elinden alıp, maaşını kestirdi. Ferruhî de, gücenik ve kırgın olduğundan padişaha çeşitli kıt'alar sunup, kadıyı görevinden aldırıldı. Padişaha sunduğu şiirlerinden bir beyti şudur:

fâilâtün fâilâtün fâilün
 Âh elinden Akhisârün kâdısı Çâk-zâdenün
 Mansıbın bîgâneye aldurdı ben üftâdenün

Ferruhî, 944/1537'den sonra vefat etti. Sicill-i Osmânî'de yanlış olarak Fatih Sultan Mehmed Han döneminin ilk yıllarında (855-866/1451-1461) vefat ettiği kayıtlıdır.

Ferruhî'nin şiirleri, basit, sade, bilgi ve sanattan yoksundur. Hayal kurmada ve sözü kullanmada başarılı değildir. Şiirlerinin yalın oluşu, halk arasında beğenilmesini ve yayılmasını sağlamıştır. Genellikle şiirleri, çanak ve ipele oynayanlar tarafından okunurdu.

⁵ Tuman, Tuhfe-i Nâilî, c. II, s. 763; Kınalı-zâde Hasan Çelebi, Tezkiretü'ş-şuarâ, Hazırlayan: İbrahim Kutluk, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1981, c. II, s. 746-747; Beyânî Mustafa b. Cârullâh, Tezkiretü'ş-şuarâ, Hazırlayan: İbrahim Kutluk, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1997, s. 204; Bursalı Mehmed Tâhir, Osmânî Müellifleri, c. II, s. 364-365; Rıdvan Canım, Latîfî Tezkiretü'ş-şuarâ, s. 429-430; Sehî, Tezkire-i Sehî, s. 111; Günay Kut, Heşt Bihişt Sehî Beg Tezkiresi, s. 271; Ali Enver, Semâ'-hâne-i Edeb, İstanbul Âlem Matbaası, 1309, s. 199-201; Âşık Çelebi, Meşâirü'ş-şuarâ, Millet Kütüphanesi Ali Emîrî Tarih Nu.: 772, vr. 258a-258b; Kâf-zâde Fâizî, Zübdetü'l-eş'âr, Süleymaniye Kütüphanesi Şehid Ali Paşa Nu.: 1877, vr. 74b; Mehmed Süreyyâ, Sicill-i Osmânî, İstanbul Matbaa-i Âmire, 1315, c. IV, s. 13; Şemseddîn Sâmî, Kâmûsü'l-a'lâm, İstanbul Mihran Matbaası, 1314/1896, c. V, s. 3381; İlhan Genç, Esrar Dede Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyeye İnceleme-Metin, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara, 2000, s. 435-438; "Ferruhî", Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1979, c. III, s. 203.

Ferruhî'nin şiirlerinden:

Gazel

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

- 1 Bir vefâsız gönlüm aldı gitdi yâr olmaz bana
Pâyına düşdüm sabâ gibi karâr olmaz bana
- 2 Alçağa bakmaz hevâ şeh-bâzımı gözler gönül
Ol hümâ yüksek uçar bildüm şikâr olmaz bana
- 3 Aşk mevcin başdan aşurdı şöyle rûzgâr
Engine saldı beni deryâ kenâr olmaz bana
- 4 Kâfir olsun mı (mey) içüp âlemde dilber sevmeyen
Hey müselmânlar bu yolda ihtiyâr olmaz bana
- 5 Ferruhî harc itmezem nâ-dâna ömrüm nakdini
Kadrümi bilmez yanında i'tibâr olmaz bana

Döneminin bazı kişileri tarafından yukarıdaki gazelin 4. beytinin 1. mısraında parantez içindeki kelime “mey” şeklinde okunarak eleştirilmiştir. Ferruhî de, bu kelimenin “mı” şeklinde okunması gerektiğini söyleyerek kendini savunmuştur. Bu durumu belirtmek için mısra içinde kelimenin iki okunuşu da verilmiştir.

Gazel

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

- 1 Pâdişâhum hâtem-i la'l-i dür-efşânun mı var
Âleme hüküm itmege mühr-i Süleymânun mı var
- 2 H'ân-ı hüsnünde nedendür gösterirsın la'lüni
Ey efendi ben kuluna yohsa ihsânun mı var
- 3 Hey müselmânlar Sitanbul'un büt-i ra'nâsı çok
Kâfir-i bî-dînler ancak Galata'nun mı var
- 4 Uydurup kanda gidersin bir süri âşıkları
Kesmege Eyyûb-ı Ensârî'de kurbânun mı var
- 5 Ferruhî Zâtî Revânî Tâliif vardur meger
Nazm ile şimdî gazel dimekde akrânun mı var

feilâtün feilâtün feilâtün feilün

Saldukl engine gönül zevrakını şâh onara
Dostlar n'olsa gerek idelüm Allâh onara

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Selâm olsun selâmetdür Edirne Bursa İstanbul
Güzellerle kıyâmetdür Edirne Bursa İstanbul

mef'ûlü fâilâtü mefâilü fâilün
Dil düşdi n'eyleyim yine bir serv-i kâmete
İrdüm hevâ yolında yürürken kıyâmete

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün
Mû degüldür görinen bu sîne-i sad-çâkde
Dostum tîrün durur yer yer dikilmiş hâkde

feilâtün feilâtün feilâtün feilün
1 Severim gerçi seni şimdi vefâ-dâr olasın
Korkarım gönlüm alup sonra cefâ-kâr olasın
2 Dile bir dem gamunı itmedün eksük sanemâ
Eger âdemlik ise ancak olur var olmasın
3 Bilesin hâlini her dem ne çekermiş âşık
Göreym ıŖka düşüp sen de giriftâr olasın

İBN-İ İSÂ (902-967/1496-1559)

Akhisar'da 902/1496 tarihinde doğdu. Asıl adı İlyas'tır. Babası Bayramiyye tarikatı şeyhlerinden Mecdüddîn İsâ Efendi'dir. Bundan dolayı şair, "İbn-i İsâ-yı Saruhânî" diye anılmaktadır. İbn-i İsâ, öğreniminden sonra Bayramiyye tarikatı şeyhlerinden Muhammed Çelebi ile babası Mecdüddîn İsâ'nın yanında seyr ü sülûkünü tamamlayarak hilâfet aldı. 928/1521'de babasının Aydın'a taşınmasından sonra Akhisar'daki tekke de makamına oturdu. 937/1530'da babasının ölümüne kadar hiç kimseye hilâfet vermedi. İbn-i İsâ, 967/1559'da Akhisar'da vefat etti. Şeyh İsâ Camii bitiŖiŖindeki türbede bulunan babasının kabri yanına defnedildi.⁶

⁶ Kâtib Çelebi, KeŖfû'z-zunûn an-esâmi'l-kütübi ve'l-fünûn, İstanbul Millî Eğitim Basımevi, 1971, c. I, s. 913, c. II, s. 1253, 1270; Kâtib Çelebi, Süllemü'l-vusûl ilâ-tabakâti'l-fühûl, Süleymaniye Kütüphanesi Şehid Ali PaŖa Nu.: 1877, vr. 174b, 293b; Müstakîm-zâde Süleymân Sa'deddîn, Mecelletü'n-nisâb fi'n-nisbi ve'l-künâ ve'l-elkâb, Süleymaniye Kütüphanesi Hâlet Efendi Nu.: 628, vr. 40b, 110a; Harîfî-zâde Kemâleddîn, Tibyânü vesâili'l-hakâik fi-beyâni selâsili't-tarâik, c. I, vr. 173a; Hüseyin Vassâf, Sefîne-i Evliyâ-yı Ebrâr, c. II, s. 269; Bursalı Mehmed Tâhir, Osmânî Müellifleri, c. I, s. 18-19; İsmâil PaŖa el-Bağdâdî, Hediyyetü'l-ârifîn esmâü'l-müellifîn ve âsâru'l-musannifîn, İstanbul Millî Eğitim Millî Eğitim Basımevi, 1951, c. I, s. 226; Ekmel İzdem, Dünkü Bugünkü Akhisar, Ankara, 1944, s. 24; İbrahim Gökçen, Saruhan Zaviye ve Yatırları, İstanbul, 1946, s. 27; Fuat Bayramoğlu, Hacı Bayram-ı Veli YaŖamı-Soyu-Vakfı, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara, 1983, c. II, s. 223, 271; Fuat Bayramoğlu-Nihat Azamat, "Bayramiyye", İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayını, İstanbul, 1992, c. V, s. 270; Âmil Çelebioğlu, Kanûnî Sultan Süleyman Devri Türk Edebiyatı,

Vahdet-i vücûd düşüncesinin işlendiği, tasavvufî muhtevalı şiirleri vardır. Cifr, havâs, vefk ve nücûm bilimleri ile de uğraştı. İbn-i İsmâ'nın tarikat silsilesi şöyledir:

Silsile-i Tarîk-ı Bayramî Der-güfte-i Vâni
feilâtün mefâilün feilün
Hacı Bayrama irdi çün ol nûr
Kıldı erzâni ana da Mevlâ
Buldu şöhret hilâfet ile o mâh
Kûs-i sultânı döğdü subh u mesâ
Akşemseddin'e verildi belî
Şems der-bân olursa ana revâ
Kaldı anda o gevher-i nâ-yâb
Tâ kime emr olursa ola sezâ
Şeyh İbrâhim-i Kayseri'ye çün
Oldu teslîm ol dür-i yektâ
Oğlu Kâsım yerine geçdi anın
Nice dem eyledi çü zevk u safâ
Şeyh Mevdüddin Akhisari'ye bes
Oldu andan o nûr-ı pâk-edâ
İbn-i İsmâ'ya andan etdi vusûl
Tutdu anda nice zamân me'vâ

Vâni

Hacı Bayram-ı Velî (Bayramiyye)

Akşemseddîn (Şemsiyye)

İbrâhîm Tennûrî (Tennûriyye)

İlyas İbn-i İsmâ-yı Saruhanî (İseviyye)

Millî Eğitim Bakanlığı Yayını. İstanbul Millî Eğitim Basımevi, 1994, s. 85, 90, 92, 106, 113; Ali Yılmaz, "Esmâ-i Hüsnâ Şârihi İbn İsmâ-yı Saruhânî", Diyanet Dergisi, XXX/2, Ankara, 1994, s. 19-29; Ali Yılmaz, "Türk Edebiyatında Esmâ-i Hüsnâ Şerhleri ve İbn-i İsmâ-yı Saruhânî'nin Şerh-i Esmâ-i Hüsnâ'sı", Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sy. 2, Sivas, 1998, s. 1-34; Cemal Kurnaz-Mustafa Tatçı, "İlyas İbn İsmâ'nın Şiirleri", Türklük Bilgisi Araştırmaları/Journal of Turkish Studies (Hasibe Mazıoğlu Armağanı I), XXI (Harvard, 1997), s. 187-220; Abdülbaki Gölpınarlı, "Bayramiyye", İslâm Ansiklopedisi, Millî Eğitim Bakanlığı Yayını, İstanbul Millî Eğitim Basımevi, 1970, c. II, s. 425; "İlyas İbn İsmâ-yı Saruhanî", Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1981, c. IV, s. 375; Cemal Kurnaz-Mustafa Tatçı, "İbn İsmâ", İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayını, İstanbul, 1999, c. XX, s. 91-92; Tuman, Tuhfe-i Nâilî, c. I, s. 55-56.

Eserleri:

1. Nutk-ı İbn-i İsâ: Yirmi gazelden meydana gelen bu eseri, Cemal Kurnaz ve Mustafa Tatcı tarafından Türklük Bilgisi Araştırmaları/Journal of Turkish Studies (Hasibe Mazıoğlu Armağanı I), c. XXI (Harvard, 1997), s. 187-220'de yayımlanmıştır. Yazma nüshası, Ankara'daki Millî Kütüphane'dedir.

2. Menâkıb-ı Şeyh Mecdüddîn ve Âdâb-ı Sâlikîn: 961/1553'te telif edilen bu eserde babasının menkıbeleri, Bayramiye tarikatı âdâbı ve silsilesi hakkında bilgi vardır. Yazma nüshaları, İstanbul Atatürk Ktp. Osman Ergin Kitapları Nu.: 323; Akhisar Ktp. Zeynelzâde Nu.: 1793'tedir.

3. Şerh-i Esmâ-i Hüsnâ: 948/1541'de "mefâîlün mefâîlün fe'lün" vezninde yazılmış, 868 beyitlik bir eserdir. Yazma nüshaları, Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud Efendi Nu.: 3629; Süleymaniye Ktp. Lâleli Nu.: 3724; Süleymaniye Ktp. Lâleli Nu.: 159; Beyazıt Devlet Ktp. Bayezid Nu.: 1375; Beyazıt Devlet Ktp. Bayezid Nu.: 7910; Üsküdar Hacı Selim Ağa Ktp. Kemankeş Nu.: 315; Süleymaniye Ktp. Ali Nihad Tarlan Nu.: 177; Süleymaniye Ktp. Es'ad Efendi Nu.: 3700; İstanbul Üniversitesi Ktp. TY Nu.: 3487, TY Nu.: 3417; TY Nu.: 7272; TY Nu.: 7231; TY Nu.: 2310; TY Nu.: 7243'tedir.

4. Rümûzü'l-künûz fi'l-cifr: 965/1557'de telif edilen eserde 2035/2596 yılına kadar olacıklardan bahsedilmektedir. Yazma nüshaları, Süleymaniye Ktp. Es'ad Efendi Nu.: 1986; Tercüman Gazetesi Ktp. Nu.: 212; İstanbul Atatürk Ktp. Muallim Cevdet Nu.: 449; Süleymaniye Ktp. Yazma Bağışlar Nu.: 4414; İstanbul Üniversitesi Ktp. TY Nu.: 6693; İstanbul Üniversitesi Ktp. TY Nu.: 6793; İstanbul Üniversitesi Ktp. TY Nu.: 6787; İstanbul Üniversitesi Ktp. TY Nu.: 179; Süleymaniye Ktp. Hacı Reşit Bey Nu.: 62; Süleymaniye Ktp. İzmir Nu.: 455; Süleymaniye Ktp. Uşşakî Tekkesi Nu.: 29; Nuruosmaniye Ktp. Nu.: 2818; Süleymaniye Ktp. Yazma Bağışlar Nu.: 3877; Süleymaniye Ktp. Bağdatlı Vehbi Nu.: 915; Süleymaniye Ktp. Lala İsmail Nu.: 282; TBMM Ktp. Nu.: 284; Süleymaniye Ktp. Fatih Nu.: 3432; Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud Efendi Nu.: 4224, 4276 ve 4981'dedir.

5. Ferah-nâme: Harflerden anlam çıkarılması ile ilgilidir. Eserin diğer adı, Teshîrü'l-ekber fî-ilmî'l-harf'tir. Yazma nüshaları, Süleymaniye Ktp. Cârullah Efendi Nu.: 1539; Süleymaniye Ktp. Bağdatlı Vehbi Efendi Nu.: 1334; İstanbul Üniversitesi Ktp. TY Nu.: 895; İstanbul Üniversitesi Ktp. TY Nu.: 7241; Beyazıt Devlet Ktp. Bayezid Nu.: 1380; Tercüman Gazetesi Ktp. Nu.: 212; Millî Ktp. Nu.: A. 169 ve A. 4085'tedir.

6. Risâle-i Etvâr-ı Seb'a (Fusûl-i Seb'a): Süleymaniye Ktp. Hâlet Efendi Nu.: 820'de bir yazma nüshası vardır.

7. Fusûl-i Aşere: Tarikat silsilesi, âdâbı, vefk ve havâsla ilgili bilgiler vardır.

XV. ve XVI. YÜZYILDA YAŞAMIŞ MANİSALI DİVAN ŞAİRLERİ

Yazma nüshaları, Süleymaniye Ktp. Yazma Bağışlar Nu.: 3328/2; Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud Efendi Nu.: 2709, Süleymaniye Ktp. Tâhir Ağa Tekkesi Nu.: 361; Süleymaniye Ktp. Hâşim Paşa Nu.: 56; Süleymaniye Ktp. M. Ârif-M.Murad Nu.: 139; Âtîf Efendi Ktp. Âtîf Efendi Nu.: 1543; Millet Ktp. Ali Emîrî Nu.: 572'dedir.

8. Kavâidü't-teshîr: Yazma nüshaları, Süleymaniye Ktp. Yazma Bağışlar Nu.: 3328/1; İstanbul Üniversitesi Ktp. TY Nu.: 6780; Tercüman Gazetesi Ktp. Nu.: 212; Millet Ktp. Ali Emîrî Nu.: 567'dedir.

9. Tabîat-nâme: Yazma nüshaları, Süleymaniye Ktp. Fatih Nu.: 5427; Süleymaniye Ktp. Reşid Efendi Nu.: 1027; Tercüman Gazetesi Ktp. Nu.: 212; İstanbul Üniversitesi Ktp. TY Nu.: 895'tedir.

10. Kıyâfet-nâme.

11. Kıyâmet-nâme.

12. Risâle-i Mukantarât: Astronomi ile ilgilidir. Yazma nüshası, Âtîf Efendi Ktp. Nu.: 1698/1'dedir.

13. Terceme-i Müfredât-ı İbn-i İsâ: Yazma nüshası, Süleymaniye Ktp. Hekimoğlu Ali Paşa Nu.: 567'dedir.

14. Nûriyye: Bu eserini Sultan İkinci Selim'e takdim etti.

15. Risâle-i Gülşenî: Yazma nüshası, Süleymaniye Ktp. Ali Nihad Tarlan Nu.: 159'dadır.

16. Risâle-i İnsân: Süleymaniye Ktp. Ali Nihad Tarlan Nu.: 162'dedir.

17. Usûlü'l-hikem fî-nizâmi'l-âlem: Yazma nüshası, Nuruosmaniye Ktp. Nu.: 4909'dadır.

Ayrıca Rümûz-ı Dil-güşâ, Ebvâb-ı Sitte, Kenzü'l-esrâr adlı eserlerinin olduğu bazı kaynaklarda bahsedilmektedir.

Şiirleri:

Şerh-i Esmâ-i Hüsnâ adlı eserinden:

mefâilün mefâilün feûlün

- 1 Zihî kâdir ki urdı kâfa çün nûn
Felâhat dürrütü beyzâ mine'n-nûn
- 2 Bu ya'nî zâhir oldı rûh-ı a'zam
Zihî rûh kim kamudan oldı ekrem
- 3 Bu zillün zillidür ervâh u ecsâd
Çü sâye sâyesidür râm u evlâd

- 4 O şemsün zerresidür arş u eflâk
O bahrün katresidür ferş ü emlâk

Nutk-ı İbn-i İsâ adlı eserinden:

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

- 1 Aslumı fer'üm ne bilsün bu sıfat zât anlamaz
Şuna benzer gösterür her nakşı mir'ât anlamaz
2 Leyl-i cismün kanda görsün şems-i rûhun pertevin
Raks iderken nûrınun şevkinde zerrât anlamaz
3 Tan degül şeb görmese üstinde mâhun askerin
Şem'-i dil şevkler virür zâtında mişkât anlamaz
4 Ma'rifetsüz sûretün aslâ sanemden farkı yok
Ehl-i tahkîkun sözün bildüm ki hiç Lât anlamaz
5 İbn-i İsâ ma'rifet kand u aseldür ehline
Tatlulardan sunma ol mahmûra lezzât anlamaz

SENÂÎ ÇELEBİ, MEHMED (?-970/?-1562)⁷

Manisa'da doğdu. Çeşitli bilimler öğrenip, mülâzım (müderris stajyeri) oldu. Senâî, Kanunî Sultan Süleyman'ın oğlu Şehzade Sultan Mustafa Manisa'da iken âsitânesine gidip geliyordu. Senâî, kadılık mesleğine geçtikten sonra da şehzade ile Amasya'ya gidip hizmetinde bulundu. Manisa halkının Senâî'yi çok övdükleri bazı kaynaklarda bahsedilmektedir.

Eserleri:

1. Maksûd şerhi.
2. Neyistân-ı Zülâl der-Berâbir-i Şebistân-ı Hayâl.
3. Menâkıb-ı Emîr Sultân Muhammed Şemseddîn-i Buhârî: Basılmıştır (İstanbul İzzet Efendi Matbaası, 1289, 104 s.). Mensurdur. Bu eserinde Türkçe birçok şiiri vardır. Yazma bir nüshası, Süleymaniye Ktp. Yahya Efendi kısmındadır.

Senâî, 970/1562'de vefat etti. Amasya'da defnedildi. Ölüm tarihi, bazı

⁷ "Senâî Çelebi (Manisalı)", Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1990, c. VII, s. 514; Tuman, Tuhe-i Nâilî, c. I, s. 141; Kınalı-zâde Hasan Çelebi, Tezkiretü'ş-şuarâ, c. I, s. 241-242; Beyânî, Tezkiretü'ş-şuarâ, s. 57; Bursalı Mehmed Tâhir, Osmânî Müellifleri, c. II, s. 118; Mehmed Süreyyâ, Sicill-i Osmânî, c. II, s. 65; Aşık Çelebi, Meşâirü'ş-şuarâ, vr. 340b-341a; Şemseddîn Sâmî, Kâmûsü'l-a'lâm, c. III, s. 1743; Mustafa İsen, Künhü'l-ahbâr'ın Tezkire Kısmı, s. 202.

XV. ve XVI. YÜZYILDA YAŞAMIŞ MANİSALI DİVAN ŞAİRLERİ

kaynaklarda 960/1552 yılı olarak geçer. Âşık Çelebi de, Senâî ve bazı Manisalı şairlerle birlikte bir toplantıda bulunduğunu ve kendilerinden yararlandığını anlatır. Şiirlerinden:

mefâilün mefâilün feûlün

- 1 Muhammed âb-ı rûy-ı enbiyâdur
Muhammed nûr-ı çeşm-i etkiyâdur
- 2 Muhammed mürselînün hâtemidür
Kamu nâsun mükerrerem ekremidür

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

- 1 Görüp nâr-ı ruhun zünnâr-ı zülfün bir gün âh itdüm
Yirüm od oldı san küfre berâber bir günâh itdüm
- 2 [O] na'çen nakşidur ey mâh-rû yer yer degül ebrû
Gubâr-ı çehre-i zerdüm yolunda hâk-i râh itdüm

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

- 1 Müneccim cevher-i nâ-yâb-ı la'lin bî-nişân söyler
Ne dem kim nokta-i remliyle gâibden nişân söyler
- 2 Degül ışk ehli güftâr-ı lebünden bir zamân hâlî
Ne mümkün başını kessen de cânân bir zamân söyler

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Sükkeri itdi halâvetde kelâmun lutfi deng
Yâr-ı şîrîn-kâr imiş yâkûta la'lün virdi reng

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Hatt-ı ruhsârı gamından oldum ol sengîn-dilün
Ehl-i derd itsün gubâr-ı cism-i zerdüm mürdesinün

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Görinmez nokta-i hâl-i lebün cânâ ne hâl oldı
Perîşân-hâtırum zülfün gibi âşüfte-hâl oldı

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Iyârın cevher-i nazmun bilen sarrâf-ı mâhirdür
Senâî ma'nâ-i hâssı ne bilsün degme bir âmî

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün
İzârî âyinesin jeng itmesün diyin [o] hatt-ı fersâye
Yaraşmaz mihr ile sâye yaraşmaz aya pîrâye

LEÂLÎ, DEFTERDÂR-ZÂDE SEYYİD AHMED ÇELEBİ (?-971/?-1563)

Saruhan'da doğdu. Mustafa Efendi'nin oğludur. Zamanının çoğunu bilim öğrenmekle geçirdi. Kemâl Paşa-zâde'nin mülâzımı (müderris stajyeri) ve fetva kâtibi oldu. Bazı kasabalarda kadılık yaptı. Süsleme ve resim sanatı ile meşgul oldu. Türkçe, Arapça ve Farsça şiir yazabilmekteydi. 971/1563'te Amasya kadılığında bulunurken vefat etti. Vefat tarihinin Sicill-i Osmânî'de 950/1543 ve Riyâzu's-şuarâ'da 972/1564 olarak gösterilmesi yanlıştır⁸.

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün
Hayâl-i hurde fikr it vâf-ı dendânında dil-dârün
Leâlî tâ ki nazmun ola dürr ü gevher-i meknûn

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün
Katline kasd itmesün her dem igen âşıklarun
Beklesün yanun yüzi suyuyla cânâ hancerün

Eserleri:

1. Dîvân: Yazma nüshası, Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud Efendi Nu.: 3298'dedir.
2. Mecmau'l-mesâilî's-şer'iyeti fî-ulûmi'd-dîniyye: Yazma nüshası, Akhisar Ktp.'ndedir.
3. Esmâü'n-nebiyyi: Yazma nüshası, İstanbul Üniversitesi Ktp.'ndedir.
4. Şerhu Emsileti'l-muhtelifi li-Tasrîfi'l-ef'âl: Yazma nüshaları, Köprülü Ktp. Mehmed Asım Bey Nu.: 625; Köprülü Ktp. Mehmed Asım Bey Nu. 926; İstanbul Üniversitesi Ktp.'ndedir.
5. Terceme-i Kasîde-i Bür'e: Manzumdur. Yazma nüshası, Nuruosmaniye Ktp. Nu.: 4016'dadır.

⁸ "Leâlî Ahmed Çelebi (Defterdarzâde)", Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1986, c. VI, s. 74; Tuman, Tuhfe-i Nâilî, c. II, s. 872; Kınalı-zâde Hasan Çelebi, Tezkiretü's-şuarâ, c. I, s. 827; Âşık Çelebi, Meşâirü's-şuarâ, vr. 147b-148a; Müstakîm-zâde, Mecelle, vr. 376a; Riyâzî, Riyâzu's-şuarâ, Süleymaniye Kütüphanesi Lala İsmail Nu.: 314, vr. 117b-118a; Mehmed Süreyyâ, Sicill-i Osmânî, c. IV, s. 86; Bursalı Mehmed Tâhir, Osmânî Müellifleri, c. II, s. 51-52; Nev'î-zâde Atâyî, Hadâiku'l-hakâik fî-tekmileti's-şekâik, İstanbul Matbaa-i Âmire, 1268, c. I, s. 44-45.

6. Tuhfetü'l-havâs fî-tercemeti Dürretü'l-gavvâs: Harîrî'nin nahiv ve lügatla ilgili eserinin çevirisidir.
7. Dekâyiku'l-mîzân fî-mekâdîri'l-evzân: Aruz vezni ile ilgilidir.
8. Terceme-i Kasîde-i Tâiyye: İbn-i Fâriz'ın kasidesinin çevirisidir.
9. Mecmau'l-kavâid ve menbau'l-fevâid: Farsça gramerle ilgilidir.
10. Kavânîn-i Sarf-ı Fârisî.
11. İlm-i ferâizden bir metin ve şerhi.
12. Şerh-i Muhâkemât.

FEHMÎ ÇELEBİ (XVI. YÜZYIL)⁹

Kanunî Sultan Süleyman döneminde (926-974/1520-1566) Saruhan'da doğdu. Öğreniminden sonra alay beği (jandarma alay komutanı, albay) oldu. Bilgili ve kültürlü bir kişiydi. Aşkî kendine meslek edinmişti. Kadınları hiç sevmezdi, onlardan nefret ederdi. Pişirdiklerini yemez, diktiklerini giymezdi. Annesi de kadın olduğu için babasının evine girmezdi. Çok çabuk anlayış ve kavrayışlı, zeki idi. Şiirlerinden:

mefâîlün mefâîlün mefâîlün feûlün
Yanımda bir efendin ola bende olma mısın
Tutalum ol sen imişsin be sen de olma mısın

feilâtün feilâtün feilâtün feilün
1 Zen eger hüsn ile hûrşîd-i dirahşândan ise
Kadi tûbâ vü hadi gülşen-i rıdvândan ise
2 Hâr-perver gül-i hod-rûdur ana virme gönül
Bedeni terlik ile berg-i gülistândan ise
3 Dil-berün gün gibi zâhir mi degül rüchâmı
Kangı nâ-dân zeni tercih ide oğlandan ise
4 Bulmasun olsun anı tıfl-ı yetîm-i nefsum
Memesi lüleleri çeşme-i hayvândan ise
5 İtme yâ Rab ana muhtâc benüm nefsum itin
Ger sifâl-i kus-i zen kâse-i mercândan ise

⁹ Tuman, Tuhe-i Nâilî, c. II, s. 798; Rıdvan Canım, Latîfî Tezkiretü'ş-şuarâ, s. 443-444; "Fehmî (Saruhanlı)", Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1979, c. III, s. 178.

- 6 Yeg durur pâk-nazar âşık-ı dîdâr olmak
Fehmiyâ nefse uyup lezzet-i bürrândan ise

CELÎLÎ, ABDÜLCELÎL B. YÛSUF EFENDÎ (XVI. YÛZYIL)¹⁰

Akhisar'da doğdu. Kanunî Sultan Süleyman dönemi (926-974/1520-1566) şairlerindedir.

Eserleri:

1. Dürrî-i Bahrî.
2. Sekr-i Sâff ve Şerhi (manzum lügat).
3. Zuhru'l-âhire (hadîs-i erbaîn şerhi).
4. Seb'atü Ebhur ve Şerhi (manzum lügat): Yazma nüshası, Beyazıt Devlet Ktp. Veliyyüddin Efendi Nu.: 3106'dadır.

"Celîlî" mahlaslı şiirleri vardır. Oğlu Abdülmuhîf Efendi'nin de Metâliu'l-envâr isimli bir münşeâtı bulunmaktadır. Celîlî'nin eserleri, Süleymaniye Ktp. Âşir Efendi kısmındadır.

DERÛNÎ (?-976/?-1568)¹¹

Saruhan'da doğdu. Çeşitli bilimler öğrendi. Zamanında musiki biliminde benzeri yoktu, şöhet sahibiydi. Tanbur ve kopuzu çok güzel çalıyordu. İçi dışına, yaşayış ve davranış sözüne, sözü de özüne uygun, derviş karakterli bir kişiydi. Musiki eğitimi de gördüğünden sesi gönüllere etki etmekte ve üzüntü vermekteydi. Murabba'ları, halk arasında çeşitli makamlarda okunup dinleniyordu. Derûnî'nin önceleri Kanunî Sultan Süleyman'ın oğlu Şehzade Mustafa ile dostlukları vardı. Sultan İkinci Selim'in şehzadelîği döneminde de özel meclisine katıldı. Günlerce çaldı, söyledi, iltifatına mazhar oldu. Bir gün Derûnî, şehzadeden küçük bir şey rica etti. İsteği uygun görülmeyince, oradan ayrılarak bir muhammes söyledi. Bu muhammesinde şehzadenin iyiliklerine karşı nankörlük ettiği için kızgınlığı üzerine

¹⁰ Bursalı Mehmed Tâhir, Osmânî Müellifleri, c. I, s. 360; Tuman, Tuhfe-i Nâilî, c. I, s. 155.

¹¹ Tuman, Tuhfe-i Nâilî, c. I, s. 275; Beyânî, Tezkiretü'ş-şuarâ, s. 93-94; Kınalı-zâde Hasan Çelebi, Tezkiretü'ş-şuarâ, c. I, s. 366-368; Mehmed Süreyyâ, Sicill-i Osmânî, c. II, s. 327; Âşık Çelebi, Meşâirü'ş-şuarâ, vr. 103a; Kâf-zâde Fâizî, Zübdetü'l-eş'âr, vr. 39a-39b; Ahdî, Gülşen-i Şuarâ, Süleymaniye Kütüphanesi Hâlet Efendi Eki Nu.: 107, vr. 109a-110a; Şemseddîn Sâmî, Kâmûsü'l-a'lâm, c. III, s. 2136; Mustafa İsen, Kühü'l-ahbâr'ın Tezkire Kısmı, s. 305; Riyâzî, Riyâzu'ş-şuarâ, vr. 61b-62a; "Derûnî (Manisalı)", Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1977, c. II, s. 256-257.

çektir. Muhammesinden bir bölüm:

mef'ûlü mefâîlün mef'ûlü mefâîlün
Ol dem ki fenâ buldı bu şehri dil-âbâdum
Hiç nesneye meyl itmez bu hâtır-ı nâ-şâdum
Şimdi garazum bu kim anılmaya hiç adum
Ey bü'l-heves-i devlet mahmûr-ı mey-i gaflet
Şimden girü dünyâyı al sana bağışladum

Âgehî'nin (?-985/?-1577) denizcilik terimlerini konu edinen kasidesine bahâriyye tarzında bir nazire söylemiştir. Naziresinden:

feilâtün feilâtün feilâtün feilün
1 Kıbleden dökdi esüp bâd-ı nesim-i kudret
Başladı itdi temevvüc yine deryâ-yı çemen
2 Çekdi tıgını yine gâzî tonanmacı gibi
Dil getürdi nazar-ı şâh-ı bahâra sûsen
3 Câ-be-câ yelken açup çıkdı açıldı ezhar
Sanki Deryâ-yı Sefid oldu fezâ-yı gülşen
4 Serv bir hûb direk dikdi turup anda revân
Yâsemenler anun etrâfına bağladı resen
5 Gönlüne çıkdı meger düşmene düş oldu gözi
Âşiyânında ider bülbülü gördüm şiven
6 Bizi salındıya çiğnetdi hevâ-yı kaddün
Karaya atdı gam-ı zülfün ile keşti-i ten

feilâtün feilâtün feilâtün feilün
Kim ki deryâ-yı hakikatde olursa kapudan
Hazret-i Nûh-ı neciyy gibi gerekdür korsan

976/1568'de vefat etti. Manisa'da bir tekkeye defnedildi.

MAKÂLÎ, HAMAMCI-ZÂDE MEHMED (?-992/?-1584)

Alaşehir'de doğdu. Bilimler öğrendikten sonra Arab-zâde'nin mülâzımı (müderres stajyeri) oldu. Acem şairlerinin önde gelenlerinin kasidelerini okuyup inceledi. Güzel hattı da vardır. Bir gün gemiye binip, Arab-zâde ile birlikte Mısır'a gitmek üzere yola çıktı. Büyük bir dalga gemiyi iki parçaya ayırdı. Arab-zâde denize batarak boğuldu. Makâlî, gemideki diğer kişilerle birlikte kurtuldu. Makâlî,

bir süre kadılık yaptı. 992/1584'te Üsküdar'da vefat etti.¹² Şiirlerinden:

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Bu çarh-ı pîre-zen ey dil degüldür mâye-i devlet
Kişinün başı sağ olmak durur ser-mâye-i devlet

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Sînemün dâğın görüp atar melâmet sengini
Gel gör ey şîrîn-dehen tağ ile taşun cengini

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Görüp ruhsâr-ı yârı bâğda açıldılar güller
Gözinden nergisün uykusını uçurdılar güller

mefâilün feilâtün mefâilün feilün

Egerçi mutrib-i bezmün bu zevk yeri çokdur
Figân u nâlemün ammâ kıl eğrisi yokdur

mef'ûlü fâilâtü mefâilü fâilün

- 1 Zülfün ki ârızunda yatur çîn-be-çîn dil
Mehde sevâd-ı şeh-per-i rûhu'l-emîndür
- 2 Ol hatt-ı nev-demîde ile rûy-ı lâle-reng
Bir bâğdur ki dâiresi yâsemîndür
- 3 Dihkân-ı gam anup niçe tohm-ı belânı tâ
Şemşîrün açdı sînemi nûr-ı mübîndür
- 4 Ben ey Makâlî gülbün-i bâğ-ı belâgatüm
Her tâze dâğ-ı sîne gül-i âteşîndür

¹² Kınalı-zâde Hasan Çelebi, Tezkiretü'ş-şuarâ, Hazırlayan: İbrahim Kutluk, c. II, s. 920-921; Tuman, Tuhfe-i Nâilî, c. II, s. 973; Beyânî Mustafa b. Cârullâh, Tezkiretü'ş-şuarâ, s. 271-272; Âşık Çelebi, Meşâirü'ş-şuarâ, vr. 346a; Şemseddîn Sâmî, Kâmûsü'l-a'lâm, İstanbul Mihran Matbaası, 1314/1896, c. VI, s. 4361; Mehmed Süreyyâ, Sicill-i Osmânî, c. IV, s. 506; Mustafa İsen, Künhü'l-ahbâr'ın Tezkire Kısım, s. 327; Riyâzî, Riyâzu'ş-şuarâ, vr. 129a; Bursalı Mehmed Tâhir, Osmânî Müellifleri, c. II, s. 412; Müstakîm-zâde, Mecelle, vr. 403; Kâf-zâde Fâizî, Zübdetü'l-eş'âr, Ahdî, Gülşen-i Şuarâ; "Makâlî Mehmed Çelebi (Hamamcızâde)", Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1986, c. VI, s. 124.

MAKÂLÎ, MUSTAFA BEĞ (?-997?-1588)

Alaşehir'de doğdu. Aynı ilçe ve mahallede oturan, "Makâlî" mahlasını kullanan iki şairden biridir. "Kör Makâlî" de denir. Kınalı-zâde Hasan Çelebi, Makâlî'nin bilgili ve sözlerinin sanatlı olduğunu söyleyerek övmektedir. Makâlî, iyi saz çalıyordu. Birçok Farsça divan okumuştur. 970/1562 yılında Manisa'daki şehzadenin âsitânesine gitti. Turak Çelebi'nin yardımı ile günlük beş akçe maaşla görev aldı. Yardımcısı ve destek vereni olmadığı için hiç yüzü gülmedi. Tarihçi Mustafa Âlî, "Makâlî" mahlasını taşıyan iki şairle birlikte bir toplulukta bulunduğunu ve birinin okuduğu beyte diğerinin sahip çıktığını anlatır. Âlî, Kınalı-zâde Hasan Çelebi'nin Makâlî'yi gereğinden fazla takdir ettiği düşüncesindedir. Âlî, şehzade için yazılan şiirleri önce kendisinin okuduğunu ve değerli bulunanlarının Turak Çelebi aracılığı ile takdim edildiğini kaydeder. Bir defasında Makâlî'nin de şehzadeyi öven bir kasidesini sunmak üzere getirdiğini, matlaı düzgün olmadığı için kendisine geri verildiğini söyler. Divan'ı olduğu kaynaklarda belirtilmektedir. 997/1588 yılında vefat etti. İstanbul'da Edirnekapı dışına defnedildi.¹³ Şiirlerinden:

mef'ûlü fâilâtü mefâflü fâilün

- 1 Dil hânesin gam-ı ruh-ı cânân açar kapar
Halvet-serây-ı hâssını sultân açar kapar
- 2 Seyr itdürür iki dizi lü'lü-i şâhvâr
La'l-i lebün ki hokka-i mercân açar kapar
- 3 Şeh-perlerini nâz ile şâhîn-zülf-i yâr
Cân murgunun şikârına her ân açar kapar
- 4 Der-bânun olmuş ey sanem ağyâr-ı bed-likâ
Hayfâ ki bâb-ı cenneti şeytân açar kapar
- 5 Nazmun Makâlî komadı rağbet cevâhire
Sarrâf-ı dehr bir kurı dükkân açar kapar

feilâtün feilâtün feilâtün feilün

Kim ki sen nokta-dehâna bula bir zerrece ayb

Dilerüm yoğ ide sultân-ı serâ-perde-i gayb

¹³ Tuman, Tuhfe-i Nâilî, c. II, s. 973-974; Kınalı-zâde Hasan Çelebi, Tezkiretü's-şuarâ, Hazırlayan: İbrahim Kutluk, c. II, s. 921-923; Beyânî Mustafa b. Cârullâh, Tezkiretü's-şuarâ, s. 272-273; Şemseddîn Sâmî, Kâmûsü'l-a'lâm, c. VI, s. 4361; Mehmed Süreyyâ, Sicill-i Osmânî, c. IV, s. 506; Mustafa İsen, Kühü'l-ahbâr'ın Tezkire Kısım, s. 327-328; Kâtib Çelebi, Keşfü'z-zunûn an-esâmi'l-kütübi ve'l-fünûn, c. I, s. 815; Riyâzî, Riyâzu's-şuarâ, vr. 128b-129a; Müstakîm-zâde, Mecelle, vr. 403; Kâf-zâde Fâizî, Zübdetü'l-eş'âr; Ahdî, Gülşen-i Şuarâ; "Makâlî Mustafa Bey", Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1986, c. VI, s. 124-125.

SADIK ERDEM

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün
Dâmen-i himmet dirâz ammâ taleb kûtâh dest
Rûtbe-i ikbâl âlf pâye-i idbâr pest

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

- 1 Yârdan hoşnûd u a'dâdan melâmet dîdeyüz
Şâkirüz gülden ve-lîkin hârdan rencîdeyüz
- 2 Hâsılı çekdük girîbân-ı taallukdan eli
Serv gibi gûşe-i uzletde dâmen-çideyüz
- 3 Ana kaldı kim dehânun yâdına ey mâh-rû
Başumuz alup adem mülkine dek azm ideyüz
- 4 Biz ki nakş olduk Makâlî halka halka dâğla
Rûy-ı yârı görmeğe başdan ayağa dîdeyüz

feûlün feûlün feûlün feûlün

- 1 Sadef-veş ger olmasa sad-pâre hâtır
Nisâr itmek olurdu sözde cevâhir
- 2 Eger hâil olmasa ebr-i mevâni'
Zuhûrum olaydı güneş gibi zâhir
- 3 Ben ol şâh-bâz-ı hümâyûn-cenâhum
Muhakkar şikârum iken nesr-i tâir
- 4 Çün oldum giriftâr-ı dâm-ı havâdis
Şikest itdi devrân per ü bâlüm âhir
- 5 Degül harf-i mechûli ma'lûmıdur hep
Eger emr-i gâib eger emr-i hâzır

mef'ûlü fâilâtü mefâilü fâilün

Zülfinden istedi kese bir anberîn teli
Mikrâz sındı ditredi meşşâtanun eli

mef'ûlü mefâilü mefâilü feûlün

Ağyâra cefâ itmede hem-reng-i felekdür
Âhir bizi de sağ komaz öldürecedür

mef'ûlü mefâilü mefâilü feûlün

Ol dâver-i hüsn eylemese cevrini efzûn

Azline anun çıkmaz idi hatt-ı hümâyûn

feilâtün mefâilün feilün

- 1 Yâr kim lutf ile kenâra gele
Benzer ol îde kim bahâra gele
- 2 Keh-keşân sanma âh-ı pür-şererüm
Yol idüpdür sipihre vara gele

NÂMÎ, MEHMED ÇELEBÎ (?-997/?-1588)

Saruhan'da doğdu. Kadı Nurullah Efendi'nin oğludur. Nevâlî Efendi'den mülâzemet (müderriş stajyerliği) görevini aldı, müderriş oldu. 997/1588'de Bursa'dan tayin edildiği Manastır'a giderken suda boğularak öldü¹⁴. Bazı beyitleri:

mef'ûlü mefâilü mefâilü feülün

Eyyâm-ı bahâr irdi hevâ mu'tedil oldı

Bir pâre gözin açdı hele nergis-i bîmâr

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Be-gâyet müşkil ancak bunca derdün ihtiyâr itmek

Mukarrer hâsılı şimden gerü terk-i diyâr itmek

feilâtün feilâtün feilâtün feilün

Sâgar-ı bâdeye aks-i leb-i cânân düşdi

Dehen-i mâhiye san mühr-i Süleymân düşdi

MÜNŞÎ, MEHMED BEDREDDİN (?-1000/?-1591)¹⁵

Akhisar'da doğdu. İstanbul'da öğrenim gördü. 963/1555'te mülâzım (müderriş stajyeri) oldu. Bir süre sonra Mısır kadılığına tayin edildi. 982/1574'te Medine-i Münevvere şeyhü'l-haremlığıne getirildi. 1000/1591'de Medine-i Münevvere'de vefat etti. Bakâ' mezarlığına defnedildi. Türkçe, Arapça ve Farsça şiir ve nesir yazabilmekteydi. Nakşbendî tarikatına mensuptu.

¹⁴ Riyâzî, Riyâzu'ş-şuarâ, vr. 134a-134b; Kâf-zâde Fâizî, Zübdetü'l-eş'âr, vr. 95a; Tuman, Tuhfe-i Nâilî, c. II, s. 1025; "Nâmî Mehmed Çelebi (Saruhanlı)", Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1986, c. VI, s. 520.

¹⁵ Tuman, Tuhfe-i Nâilî, c. II, s. 980; Nev'î-zâde Atâyî, Hadâiku'l-hakâik fi-tekmileti'ş-şakâik, c. I, s. 321; Kâtib Çelebi, Fezleke-i Kâtib Çelebi, İstanbul Cerîde-i Havâdis Matbaası, 1286, c. I, s. 7; Mehmed Süreyyâ, Sicill-i Osmânî, c. IV, s. 130; Ömer Nasuhî Bilmen, Büyük Tefsir Tarihi, İstanbul, 1974, c. II, s. 669; "Münşî Mehmed Bedreddin Efendi", Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1986, c. VI, s. 475.

Eserleri:

1. Neẓilü't-tenzîl: Kur'ân-ı Kerîm'in tefsiridir. 982/1574'te bu eserini Sultan Üçüncü Murad'a hediye etti. Yazma nüshası, Bursa İl Halk Ktp. Haraçcioğlu Nu.: 154.
2. Şerh-i Makâmât-ı Harîfî.
3. Şerh-i Manzûme-i Cezerî.
4. Lügatçe-i Muarrebât-ı Arabiyye (Lügat-ı Fârisiyye): Yazma nüshası, Süleymaniye Ktp. Tirnovalı Nu.: 1816'dadır.
5. Telhîsu Muhtasari'l-Kudûrf: Yazma nüshası, Süleymaniye Ktp. Lâleli Nu.: 1122'dedir.
6. Ed-Dürrü'l-manzûd fi'l-haberil-mevrûd: Yazma nüshası, Topkapı Sarayı Müzesi Ktp. Revan Köşkü Nu.: 347'dedir.
7. Müselles: Yazma nüshası, Süleymaniye Ktp. Lala İsmail Nu.: 655'tedir.
8. Müsennâ: Yazma nüshası, Süleymaniye Ktp. Lala İsmail Nu.: 655'tedir.
9. Ravzatü'l-cinâs: Yazma nüshası, Süleymaniye Ktp. Lala İsmail Nu.: 655'tedir.

NEVÂLÎ (?-1003/?-1594)¹⁶

Akhisar'da doğdu. Asıl adı Nasûh'tur. İyi bir öğrenim gördü. Arapça ve Farsça öğrendi. Anadolu Kadı-askeri Ca'fer Efendi'nin yanında uzun süre tezkirecilik yaptı. 961/1553'te mülâzım (müderris stajyeri), 984/1576'da sahn ve 988/1580'de Süleymaniye medreselerinde müderris oldu. 990/1582'de Sultan Üçüncü Mehmed'in şehzadelîği döneminde muallimi olarak Manisa'ya gitti. 1003/1594'te vefat etti. Nevâlî, bilim ve kültürü ile ünlüydü. Şiir ve nesri orta derecededir. Âşık Çelebi'ye gönderdiği bir mektubun sureti tezkiresinde kayıtlıdır.

Eserleri:

1. Kimyâ-yı Saâdet Tercemesi.
2. Ferah-nâme: Aristo'ya ait Kitâbü's-siyâset'in çevirisidir.

Nevâlî-zâde Atâî diye anılan Dîvân sahibi şair bir oğlu vardır. Şiirleri:

¹⁶ Tuman, Tuhfe-i Nâilî, c. II, s. 1098; Kâtib Çelebi, Fezleke-i Kâtib Çelebi, c. I, s. 58; Âşık Çelebi, Meşâirü's-şuarâ, vr. 189a-190a; Ahdî, Gülşen-i Şuarâ, vr. 211b; "Nevâlî Nasuh Efendi", Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1990, c. VII, s. 42.

XV. ve XVI. YÜZYILDA YAŞAMIŞ MANİSALI DİVAN ŞAİRLERİ

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün
Vücûdum bir vefâsız yâr yolında hâk itdüm
Dirîgâ kadrüm idrâk itmeden gitdüm helâk itdüm
fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün
Bahr-i eşkümde benüm ey âfitâb-ı dil-berân
Dürr-i encümle tolu olmuş[dı] sad kadr bu cihân

FÜSÛNÎ ÇELEBİ (XVI. YÜZYIL)

Saruhan'da doğdu. Çeşitli bilimler öğrendi. Şiirleri, anlamlı ve herkes tarafından beğenilirdi. Sultan Üçüncü Murad dönemi (982-1003/1574-1595) sonlarında vefat etti¹⁷. Şiirlerinden:

mefâilün feilâtün mefâilün feilün

- 1 Dilâ bulanma akup her yanaya âb gibi
Cihân-ı fâniye göz dikme gel habâb gibi
- 2 Çanak çanak su gibi içse kanunı her-kes
Yüzine urma sakın kimsenün şarâb gibi
- 3 Kalem gibi ne ki dirlerse levh-i hâtıra yaz
Kimesneye dime kalbündekin kitâb gibi
- 4 Riyâzat ile geçen acı tatlu çün zembûr
Leîm sofrasına konmagıl zübâb gibi

mefâilün feilâtün mefâilün feilün

- 1 Bu dil sanevberi câm-ı şarâb ile açılır
Misâl-i gonçe-i gül âfitâb ile açılır
- 2 Kapunda bâb ise ışkum metâna kapu aç
Ki bâb-ı beste-i bahtum o bâb ile açılır
- 3 Bu kanlu gözlerüm izün tozıyla rûşen olur
Zücâc-ı sâgar-ı bâde türâb ile açılır

feilâtün feilâtün feilâtün feilün

- 1 Bulmağa cân u dilün arayarak yerlerini
Geldi tîgun cigere çaldı tayak yerlerini

¹⁷ "Füsûnî", Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1979, c. III, s. 258; Tuman, Tuhfe-i Nâilî, c. II, s. 771; Kınalı-zâde Hasan Çelebi, Tezkiretü'ş-şuarâ, c. II, s. 750-751; Beyânî, Tezkiretü'ş-şuarâ, s. 205; Âşık Çelebi, Meşâirü'ş-şuarâ, vr. 261b; Kâf-zâde Fâizî, Zübdetü'l-eş'âr, vr. 74b; Şemseddîn Sâmî, Kâmûsü'l-a'lâm, c. V, s. 3411; Mehmed Süreyyâ, Sicill-i Osmânî, c. IV, s. 21; Riyâzî, Riyâzu'ş-şuarâ, vr. 106b.

- 2 Şem' ü pervâne Füsûnî bu gice hatm oldı
Nûr u uçmağ ide Hazret-i Hak yerlerini

mef'ûlü mefâilü mefâilü feûlün
Mey-hâneye bir nice gün oldı güzerüm yok
Almış beni şevk-i mey-i la'lün haberüm yok

feilâtün feilâtün feilâtün feilün
Alem-i âh-ı çeküp Leyliyi ister Hak'dan
Kays-ı divâneyi gör ol da bizüm sancakdan

ŞÜHÛDÎ ÇELEBİ (XVI. YÜZYIL)¹⁸

Manisa'da doğdu. Tasavvuf yoluna girip, gösteriş ve övünmeyi bıraktı. Son derece ince bir anlam taşıyan, anlaşılan fakat sözle anlatılamayan, tadılarak öğrenilen bilgi ve işaretler sahibi oldu. Bilgisi ve olgunluğu ile tanındı. Konuşulup görüşülebilen, sohbeti tatlı bir kimseydi. Sultan Üçüncü Murad dönemi (982-1003/1574-1595) sonlarında vefat etti. Şiirlerinden:

feilâtün feilâtün feilâtün feilün
1 Meclis-i meyde ruhun şevkine peymâne döner
Görse şem'un nitekim şevk ile pervâne döner
2 Mevlevî-vâr semâ' eylese meclisde o yâr
Devr-i gerdûnda döner bir meh-i tâbâne döner
3 Rîşte-i nazma Şühûdî dürer-i elfâzı
Dizicek her sözi bir la'l-i Bedahşâne döner

mef'ûlü fâilâtü mefâilü fâilün
Ma'cûn-ı berş şerbeti kahve delisi halk
Dârü'ş-şifâ-yı ehl-i safâ kahve-hânedür

¹⁸ Tuman, Tuhfe-i Nâilî, c. II, s. 515; Kınalı-zâde Hasan Çelebi, Tezkiretü'ş-şuarâ, c. I, s. 528; Beyânî, Tezkiretü'ş-şuarâ, s. 141; Kâf-zâde Fâizî, Zübdetü'l-eş'âr, vr. 56a; Şemseddîn Sâmî, Kâmûsü'l-a'lâm, c. IV, s. 2891; Mehmed Süreyyâ, Sicill-i Osmânî, c. III, s. 180; "Şühûdî Çelebi (Manisalı)", Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1998, c. VIII, s. 183.

MEMİ CÂN, ŞEYH MEHMED CÂN EFENDİ (?-1008/?-1599)¹⁹

Saruhan'da doğdu. Çeşitli bilimler öğrendi. "Cânî" ismini şiirlerinde mahlas olarak kullandı. Halvetiyye tarikatı şeyhi Ümmî Sinân'dan tasavvuf dersi aldı. Şeyh Hasan Hüsameddîn-i Uşşâkî'nin (?-1001/?-1592) halifesi oldu. "Şeyh-i zamân" terkininin gösterdiği 1008/1599'da İstanbul'da vefat etti. Emîr Buhârî Türbesi'nden Hüsrev Paşa'ya giden yolun sağındaki türbesine defnedildi.

Eserleri:

1. Lübbü'l-usûl fî-ma'rifeti tarîkatî'l-vusûl: Yazma nüshaları, Üsküdar Hacı Selim Ağa Hüdaî Efendi Nu.: 670; İstanbul Atatürk Ktp. Osman Ergin Yazmaları Nu.: 197'dedir.

2. Metâlibü's-sülûk: Bu eserini Sultan Üçüncü Murad'a takdim etmiştir. Yazma nüshası, Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud Efendi Nu.: 3145'tedir.

3. Şiirleri: Sultan Üçüncü Murad'ın medhine dair bir manzumesi, halifelerinden Çorumlu Kadı Mehmed Efendi tarafından Üknümü'l-hikem fî-ma'rifeti sirri'l-kıdem adıyla şerh edilmiştir.

İlâhîlerinden:

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

- 1 Âlem içre kıl nazar kim gösterür [o] resm-nümâ
Behcetü'l-envâr ile pîrâste olmuş ey hümâ
- 2 Anı gör kim âşıkânı dem çeker arz u semâ
El-amân hallâk-ı âlem inlerüm her subh u şâm

CÂMÎÎ ÇELEBİ (XVI. YÜZYIL)²⁰

Saruhan'da doğdu. İstanbul'a geldi. Öğrenim gördü. Hat ve nakş (süsleme) sanatında usta oldu. Şiirleri âşıkânedir. Vâmık u Azrâ mesnevîsi ve *Mahzen-i Esrâr* manzumesi vardır. Şiirlerinden:

¹⁹ "Memî Can Efendi", Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1986, c. VI, s. 246; Tuman, Tuhfe-i Nâilî, c. II, s. 980; Bursalı Mehmed Tâhir, Osmânî Müellifleri, c. I, s. 161-162; Müstakîm-zâde, Mecelle, vr. 408a; Sadeddin Nüzhet Ergun, Türk Şairleri, İstanbul, 1936-1945, c. II, s. 905.

²⁰ Tuman, Tuhfe-i Nâilî, c. I, s. 146; Rıdvan Canım, Latîfî Tezkiretü's-şuarâ, s. 208; Müstakîm-zâde, Mecelle, vr. 165b; "Câmiî", Türk Ansiklopedisi, Ankara Maarif Basımevi, 1958, c. IX, s. 281; "Câmiî", Meydan-Larousse Büyük Lûgat ve Ansiklopedi, İstanbul, 1981, c. II, s. 755; "Câmiî (Manisalı)", Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1977, c. II, s. 13-14.

SADIK ERDEM

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

- 1 Hastedür gönlüm gül-i ruhsârun eyler ârzû
Teşnedür cânüm şeker-güftârun eyler ârzû
- 2 Her ne lezzet vardurur dünyâda gönlüm istemez
Ey melek-sîmâ hemân dîdârun eyler ârzû
- 3 Zerre denlü mihrine cânlar virür ey mâh-ı nev
Müşterî her gûşeden bâzârun eyler ârzû
- 4 Bûy-ı sünbül kalbe kuvvet câna râhatlar virür
Ol sebebden zülf-i anber-bârun eyler ârzû
- 5 Görmek ister ruhlarını rûz u şeb ey mâh-rû
Bülbülündür Câmîî gülzârun eyler ârzû

mef'ûlü fâilâtü mefâilü fâilün

Hicrân odına döne döne dil kebâb olur
Göz yaşı katre katre çekide şarâb olur

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Bezm-i gamda derd ile uşşâk için nây inledi
Şol tapancalar idi def ki kulağum çınladı

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Nice yüz bin âşıkun kanın içüpdür la'l-i dost
Kim emerse Câmîî bi'llâh düşmez kan ana

Vâmık u Azrâ adlı mesnevîsinden:

mefâilün mefâilün feülün

- 1 Erir nâr-ı belâda cism ü cânı
İder göynükleri şerhin zebânı
- 2 Yanar kim rûşen ide her arayı
Ne hâsıl rûşen olmaz pîş-i pâyı
- 3 Yakar fikr âteşine rişte-i cân
Virür ağıyâra nef' özine noksan
- 4 Vefâ umar her ednâ vü ehasden
Virür cân bâda her bârid nefesden

FENÂYÎ ÇELEBİ (XVI. YÜZYIL)²¹

Manisa'da doğdu. İstanbul'da yetişip büyüdü. Görünüşte yoksul ve muhtaç, fakat gerçekte her fırsatta zevk ve eğlenceye düşküdü. Dünyaya aldırıışız davranırdı. Sohbet sırasında lâtifeleri (şakaları) anlamlıydı. Düzgün söz söylemekte ve yaşlıları arasında önde gelmekteydi. Döneminin ince ve nazik davranışlı kimseleri arasındaydı. Özel sohbetlerine herkes katılmak isterdi. Bazı beyitleri:

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Tîr-i gamzen mühri çıkmaya derûn-ı sînedin

Pâre pâre rîze rîze çâk çâk olsa beden

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Hasret-i la'lünle cânâ dem-be-dem kan ağların

Gözlerüm yaşı akîka dönse cânâ gam yimen

mef'ûlü fâilâtü mefâilü fâilün

Gördi nihâl-i kâmetini sen semen-berün

Bin pâre oldı kalbi hasedden sanevberün

GINÂYÎ, ABDÜLGANÎ (?-1013/?-1604)²²

Saruhan'da doğdu. Manisa'da öğrenim gördü. Mülâzım (müderriş stajyeri) oldu. Sırasıyla küçük medreselerde, elli akçelik medresede ve sahn payesi ile 1006/1598'de Manisa'daki Saruhanoğlu'nun yaptığı Tekye (Tekke) Medresesi'nde müderrişlik yaptı. 1012/1604'te Kayseri kadısı oldu. 1013/1604'te Celâlî eşkiyası tarafından şehit edildi. Gınâyî, bilim ve kültürü ile ünlü, erdemli, olgun bir kişiydi.

Kaynaklar

AHDÎ, *Gülşen-i Şuarâ*, Süleymaniye Kütüphanesi Hâlet Efendi Eki Nu.: 107.

"Ahmed Şemseddin Efendi", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1977, c. I: 75-76.

AKKUŞ, Mehmet, (1988), "Yiğitbaşı Veli Ahmed Şemseddin-i Marmaravî'nin Hayatı ve Eserleri, *İlim ve Sanat*, sy. 21-22, İstanbul: s. 29-33, 60-63.

AKSOY, Hasan, (1996), "Gülşenî-i Saruhânî", *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı

²¹ Ahdî, Gülşen-i Şuarâ, vr. 176a-176b; Tuman, Tuhfe-i Nâilî, c. II, s. 786.

²² Nev'î-zâde Atâyî, Hadâiku'l-hakâik fi-tekmileti's-şakâik, c. II, s. 497-498; Tuman, Tuhfe-i Nâilî, c. II, s. 732; Müstakîm-zâde, Mecelle, vr. 331a.

Yayını, İstanbul: c. XIV: 256.

ALÎ Enver, (1309), *Semâ'-hâne-i Edeb*, İstanbul: Âlem Matbaası.

ÂŞIK Çelebi, *Meşâirü's-suarâ*, Millet Kütüphanesi Ali Emîrî Tarih Nu.: 772.

BAYRAMOĞLU, Fuat, (1983), *Hacı Bayram-ı Veli Yaşamı-Soyu-Vakfı*, c. II, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara.

BAYRAMOĞLU, Fuat - Azamat, Nihat, (1992), "Bayramiyye", *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayını, İstanbul:, c. V: 270.

BEYÂNÎ Mustafa b. Cârullâh, (1997), *Tezkiretü's-suarâ*, Hazırlayan: İbrahim Kutluk, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

BURSALI Mehmed Tâhir, (1333-1342), *Osmânî Müellifleri*, c. I-III, İstanbul: Matbaa-i Âmire.

"Câmiî (Manisalı)", (1977), *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yayınları, İstanbul: c. II: 13-14.

"Câmiî", *Meydan-Larousse Büyük Lûgat ve Ansiklopedi*, İstanbul: 1981, c. II: 755.

"Câmiî", *Türk Ansiklopedisi*, Ankara: Maarif Basımevi, 1958, c. IX: 281.

CANIM, Rıdvan, (2000), *Latîf Tezkiretü's-suarâ ve Tabsratü'n-nuzamâ (İnceleme-Metin)*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

ÇELEBİOĞLU, Âmil, (1994), *Kanûnî Sultan Süleyman Devri Türk Edebiyatı*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayını, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.

"Derûnî (Manisalı)", (1977), *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yayınları, İstanbul: c. II: 256-257.

"Fehmî (Saruhanlı)", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yayınları, İstanbul:, 1979, c. III: 178.

"Ferruhî", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yayınları, İstanbul:, 1979, c. III: 203.

"Füsûnî", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yayınları, İstanbul:, 1979, c. III: 258.

GENÇ, İlhan, (2000), *Esrar Dede Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye İnceleme-Metin*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara.

GÖKÇEN, İbrahim, (1946), *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, İstanbul.

GÖLPINARLI, Abdülbaki, (1970), "Bayramiyye", *İslâm Ansiklopedisi*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayını, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi c. II: 425.

"Gülşenî (Saruhanlı)", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yayınları, İstanbul:, 1979, c. III: 399.

- “Gülşenî Saruhânî”, *Meydan-Larousse Büyük Lûgat ve Ansiklopedi*, İstanbul: 1981, c. V: 421-422.
- “Gülşenî, Saruhânî”, *İslâm Ansiklopedisi*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayını, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi, 1945, c. IV: 835.
- “Gülşenî, Saruhânî”, *Türk Ansiklopedisi*, Ankara: Millî Eğitim Basımevi, 1970, c. XVIII: 154.
- HARÎRÎ-ZÂDE Kemâleddîn, *Tibyânü vesâilî'l-hakâik fî-beyâni selâsili't-tarâik*, c. I, Süleymaniye Kütüphanesi Fatih Nu.: 430.
- HÜSEYİN Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ-yı Ebrâr*, c. II, c. IV, Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar Nu.: 2306, 2308, .
- “İlyas İbn İsâ-yı Saruhanî”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yayınları, İstanbul: 1981, c. IV: 375.
- İSEN, Mustafa, (1994), *Kühü'l-ahbâr'ın Tezkire Kısmı*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- İSMÂİL Paşa el-Bağdâdî, (1951), *Hediyetü'l-ârifîn esmâü'l-müellifîn ve âsârü'l-musannifîn*, c. I, İstanbul: Millî Eğitim Millî Eğitim Basımevi.
- İZDEM, Ekmel, (1944), *Dünkü Bugünkü Akhisar*, Ankara.
- KÂTİB Çelebi, (1286), *Fezleke-i Kâtib Çelebi*, c. I, İstanbul: Cerîde-i Havâdis Matbaası.
- KÂTİB Çelebi, (1971), *Keşfü'z-zunûn an-esâmi'l-kütübi ve'l-fünûn*, c. I-II, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- KÂTİB Çelebi, (1877), *Süllemü'l-vusûl ilâ-tabakâti'l-fühûl*, Süleymaniye Kütüphanesi Şehid Ali Paşa Nu.
- “Keşfî Çelebi (Saruhanlı)”, (1982), *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yayınları, İstanbul: c. V: 296.
- KINALI-Zâde Hasan Çelebi, (1981), *Tezkiretü's-suarâ*, c. II, Hazırlayan: İbrahim Kutluk, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- KURNAZ, Cemal-Tatçı, Mustafa, (1999), “İbn İsâ”, *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayını, İstanbul: c. XX: 91-92.
- KURNAZ, Cemal-Tatçı, Mustafa, (1997), “İlyas İbn İsâ'nın Şiirleri”, *Türklük Bilgisi Araştırmaları/Journal of Turkish Studies (Hasibe Mazoğlu Armağanı I)*, XXI, Harvard, s. 187-220.
- KUT, Günay, (1978), *Heşt Bihişt Sehî Beg Tezkiresi*, Harvard Üniversitesi Basımevi.
- Kâf-zâde Fâizî, (1877), *Zübdetü'l-eş'âr*, Süleymaniye Kütüphanesi Şehid Ali Paşa Nu.
- “Leâlî Ahmed Çelebi (Defterdarzâde)”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yayınları, İstanbul: 1986, c. VI: 74.
- “Makâlî Mehmed Çelebi (Hamamcızâde)”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh

Yayınları, İstanbul:, 1986, c. VI: 124.

“Makâlî Mustafa Bey”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yayınları, İstanbul: 1986, c. VI: 124-125.

MEHMED Sâmi, (1316), *Esmâr-ı Esrâr*, İstanbul:.

MEHMED Süreyyâ, (1308-1315), *Sicill-i Osmânî*, c. I-IV, İstanbul:, Matbaa-i Âmire.

“Memî Can Efendi”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yayınları, İstanbul: 1986, c. VI: 246.

“Münşî Mehmed Bedreddin Efendi”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yayınları, İstanbul: 1986, c. VI: 475.

Müstakîm-zâde Süleymân Sa‘deddîn, *Mecelletü’n-nisâb fi’n-nisbi ve’l-künâ ve’l-ekâb*, Süleymaniye Kütüphanesi Hâlet Efendi Nu.: 628.

“Nâmî Mehmed Çelebi (Saruhanlı)”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yayınları, İstanbul: 1986, c. VI: 520.

NEV‘î-ZÂDE Atâyî, (1268), *Hadâiku’l-hakâik fi-tekmileti’ş-şakâik*, c. I-II, İstanbul: Matbaa-i Âmire.

“Nevâlî Nasuh Efendi”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yayınları, İstanbul: 1990, c. VII: 42.

Bilmen, ÖMER Nasuhî, (1974), *Büyük Tefsir Tarihi*, c. II, İstanbul:.

RIYÂZÎ, *Riyâzu’ş-şuarâ*, Süleymaniye Kütüphanesi Lala İsmail Nu.: 314.

ERGUN, Sadeddin Nüzhet, (1936-1945), *Türk Şairleri*, c. II, İstanbul.

SÂDİK Vicdânî, (1995), *Tarikatlar ve Süsileleri (Tomar-ı Turuk-ı Aliyye)*, Yayına Hazırlayan: İrfan Gündüz, İstanbul: Enderun Yayınları.

SEHÎ, (1325), *Tezkire-i Sehî*, İstanbul: Matbaa-i Âmidî.

“Senâî Çelebi (Manisalı)”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yayınları, İstanbul: 1990, c. VII: 514.

“Serîrî”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yayınları, İstanbul:, 1990, c. VII: 524.

Şemseddin Sâmi, (1306-1316/1889-1898), *Kâmûsü’l-a‘lâm*, c. I-VI, İstanbul: Mihran Matbaası.

“Şuhûdî Çelebi (Manisalı)”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yayınları, İstanbul:, 1998, c. VIII: 183.

TUMAN, Nâil, (2001), *Tuhfe-i Nâilî*, c. I-II, Ankara: Bizim Büro Yayınları.

ULUDAĞ, Süleyman, (1989), “Ahmed Şemseddin, Yiğitbaşı”, *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayını, İstanbul: c. II: 135-136.

XV. ve XVI. YÜZYILDA YAŞAMIŞ MANİSALI DİVAN ŞAIRLERİ

- YAZICI, Tahsin, (1954), "Gülşenî, Eserleri ve Fatih ve II. Bayezid Hakkındaki Kasideleri", *Fatih ve İstanbul.*, İstanbul: c. II/7-12: 82-139.
- YILMAZ, Ali, (1994), "Esmâ-i Hüsnâ Şârihi İbn İsmâ-yı Saruhânî", *Diyanet Dergisi*, XXX/2, Ankara: s. 19-29.
- YILMAZ, Ali, (1998), "Türk Edebiyatında Esmâ-i Hüsnâ Şerhleri ve İbn-i İsmâ-yı Saruhânî'nin Şerh-i Esmâ-i Hüsnâ'sı", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 2, Sivas s. 1-34
- "Yiğitbaşı Veli, Ahmed Şemseddin", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yayınları, İstanbul: 1998, c. VIII: 599-600.